

principles. Therefore some common features of those schools depends not on the influence of one conception on another but on the fact that both of them have Christian roots. The dogma of Chalcedon has all necessary means for dynamic and versatile exploring «The Other»-problem. The human being in the fullness of his entity can be extremely distinctly described in Chalcedon terms: we find «invariable, inseparable» presence of human and divine, natural-biological and spiritual, sensual and mental; we ought to distinct but not to divide. So taking a look at the authentic Christian dialogism possesses new heuristic potential.

Key words: Christology, dialogism, facing, embodiment, inmerging, inseparation.

Стаття надійшла до редколегії
08.04.2013 р.

УДК 1: 21

Геннадій Гулько

Неорелігійний сегмент на Волині: історія, сучасність і проблеми

У статті проаналізовано філософські підстави специфіки й історії наявних неорелігійних організацій у Волинській області, наведено дані щодо їх кількості, типології та структури. Проаналізовано окремі крайні вияви у місійній та богослужбовій практиці. Висунуто пропозиції щодо належних змін у державному законодавстві у справах релігії.

Ключові слова: конфесія, нерелігійна структура, місіонер, місійна діяльність, адепт, джерело конфлікту, державне законодавство.

Постановка наукової проблеми та її значення. Питання діяльності релігійних організацій новітніх течій у Волинському регіоні донині актуальне. Залежно від їх подальшого поширення може продукуватися конфліктність їхніх місіонерів зі священослужителями та вірними традиційних конфесій. Цьому сприяють прояви «месіанського», інколи й нігілістичного ставлення нерелігійного середовища до державного законодавства, традиційних віросповідань і культури українського народу. Тому вважаємо можливим запровадження типологічної градації і в науковому аналізі означеної проблематики, і в ставленні держави до нерелігійних структур. Саме це і є **метою** нашої розвідки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Бурхливе відродження і розвиток релігійного середовища у Волинській області наприкінці 80-х – початку 90-х рр. минулого століття, поряд із різким збільшенням православних і пізньопротестанських конфесій, поклали початок узаконеній діяльності низки громад окремих новітніх релігій. Характерно, що під впливом чисельної, як на той час, мережі структур традиційних конфесій (на початку 1988-го діяли 177 громад РПЦ та 90 – ЄХБ, ХВС та АСД), неорелігійні структури розпочали організовану діяльність на Волині лише з 1992 р. Першими з них були громади неоязичницького (РУНВіри та неохристиянського (харизматичного) напрямів Незалежна Христова Церква в м. Луцьку). Уже наступного року в обласному центрі зареєстровано громаду орієнталістського напрямку Товариство свідомості Кріпни [2, с. 438, 440].

Це засвідчує відому закономірність, що, як і в інших регіонах країни, неорелігійний фактор став дієвим лише після відомих глобальних міжправославних потрясінь в Україні на початку 1990-х рр. Не меншу роль відіграло введення в дію у квітні 1991 р. Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», прийнятого на хвилі романтичних надій та ілюзій від отриманих демократичних свобод. Суттєвим був і той чинник, що більшість навернених до неорелігійних структур прийшли із середовища інтелігенції й інших раніше індіферентних до проблем віросповідання прошарків спільноти з відносно високим рівнем освіти. Розчаровані попередніми ідейними засадами вони шукали їм заміни не лише в поверненні до «батьківської» віри, а й у її нетрадиційному форматі. Адже сучасну освічену людину насамперед не влаштовує рівень і повнота віровчення традиційних релігій, які залишаються в жорстких рамках віросповідних постулатів, застарілих форм богослужбової

практики. Їй важливе філософське, наукове, а не міфологічне осмислення історії, моралі, структури Всесвіту, природи людини, сенсу її буття [5, с. 4]. Ці й інші причини дали змогу новітнім релігійним структурам за останні роки стабільно прогресувати й на території раніше консервативної до конфесійних новацій Волині. Аналіз сучасного стану та перспектив діяльності нерелігійних організацій на Волині – **мета** цієї статті.

Станом на 1 січня 2008 р. в області діє 35 релігійних формувань 11 різних течій, що в 17 разів більше порівняно з 1992 р. Майже всі вони зосереджені в містах Луцьку, Ковелі та Володимирі-Волинському й окремих райцентрах, а питома вага їх становить лише 2,46 % діючої в області релігійної мережі [3].

За минулі роки чітко проявилися чотири джерела періодично виникаючої конфліктності від діяльності неорелігійних структур, що також привносить елементи нестабільності в релігійне життя області [2, с. 126, 128].

По-перше, спорадично виникають суперечності між прибічниками традиційних релігій і новітніх утворень, із небезуспішними спробами перших залучати до протидії останнім своїх симпатиків із владних структур.

По-друге, досить поширене явище – виникнення суперечностей між адептами новітніх формувань та окремими громадянами – і прихильниками традиційних релігій, і невіруючими – через факти «втєчі» від церкви чи суспільства членів їхніх сімей.

По-третє, певні суперечності виникають в іноземців-місіонерів новітніх релігій із представниками органів влади через довільне трактування першими чинного законодавства України. Переважно це стосується Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» в частині їх прав на території нашої держави, які закордонні місіонери часто трактують як уседозволеність.

По-четверте, окремі новітні релігійні структури вийшли з площини суто міжконфесійних відносин і через паству намагаються всупереч своєму статусу впливати на соціально-політичну ситуацію в регіонах, формуючи електоральну поведінку населення та громадську думку. Це викликає протидію з боку політичних і конфесійних конкурентів.

Незалежно від відмінностей у віровченні й ієрархічній структурі, усі новітні формування, які діють в області, можна поділити на три основні групи:

1. Неорелігійні організації, які започаткували свою діяльність на Волині ще в 1992–1996 рр. і вже проявили свою суспільну адаптованість: безконфліктно співіснують з історичними конфесіями регіону й органами місцевої влади, у богослужбовій практиці рідко виходять за межі загальноприйнятих норм, практикують різні форми культурологічної роботи, соціальної допомоги малозабезпеченим, наркозалежним тощо. Це, зокрема, 22 громади, що належать до поміркованих харизматичних течій, три – Новоапостольської церкви, дві – РУНВіри, а також громади Церкви Ісуса Христа святих останніх днів та Товариства свідомості Крішні.

2. До другої групи можна зарахувати дві громади неокальвіністської Церкви назарян та громаду неохристиянської Церкви останнього заповіту, які перебувають на шляху розв'язання власних проблем із традиційними церквами й узгодження окремих специфічних богослужбових складників із державним законодавством. Сюди належать і два неорелігійні осередки, які почали функціонувати в м. Луцьку вже в нинішні роки неосяжної релігійної лібералізації в Україні й лише починають активно проявляти себе. Це харизматична громада «Посольство Божої любові» та структура буддистського напрямку «Карма Г'ю».

Усі згадані вище релігійні громади, які належать до I та II груп, крім останнього орієнталістського осередку, на сьогодні час зареєстрували свої статuti в установленому законом порядку.

3. До III групи можна віднести два формування орієнталістських напрямів – рухи Дхарма Калькі та Сант Мат. Вони почали функціонувати на теренах Волині після прийняття у 1997 р. в Росії відомого федерального закону про релігію та церкву, коли частково були витіснені з її території.

Нині проблеми нерелігійних структур варто розв'язувати в контексті й чинного, і майбутнього законодавств України. Адже складнощі контролю за специфічною місійною та богослужбовою практикою окремих нетрадиційних релігійних формувань, кількість яких сьогодні продовжує збільшуватися, змушує сусідні держави здійснювати правову модернізацію свого законодавства.

Варто схарактеризувати й окремі фактори діяльності релігійних структур, які засвідчують неготовність до безконфліктного співіснування з традиційним релігійним соціумом та сприйняття державного

законодавства як необхідної умови для функціонування в статусі релігійної організації. Викликає сумнів і типологія визначення понять релігії та релігійності adeptів згаданих новітніх формувань. Межа між нетрадиційним, новітнім та псевдорелігійним тут незначна [5, с. 14]. По-перше, обидві неорелігійні структури з III групи проявили свою діяльність в області не шляхом загальноприйнятої безпосередньої місійної роботи з adeptами, індіферентними до віри або ж розчарованими в ній, а завдяки завуальованому перевербуванню прихильників позаконфесійних осередків, які займалися вивченням екстрасенсорних, паранормальних явищ і пропагандою здорового способу життя [5, с. 3]. Водночас можемо стверджувати, що на початковому етапі учасники т. зв. «оздоровчих програм» навіть не уявляли, що майстер – це не запрошений з-за кордону «старший колега» у справі оздоровлення, а досвідчений релігійний місіонер із досвідом застосування до вірних різних форм навернення. Характерним був факт появи в середині 90-х рр. на Волині одного з відомих європейських місіонерів руху Дхарма Калькі, громадянина Данії, який, прибувши в область із туристичною візою, під час т. зв. оздоровчих програм «являв» своїм неофітам, у присутності їх дітей, різні ілюзорні «дива». Аналогічна й початкова діяльність на Волині місіонерів руху Сант Мат, які після оголошеної в афішах лекції про нові шляхи оздоровлення людського організму у другій частині програми пропонували присутнім класичне богослужіння з «посвяченням» і медитацією. Водночас для місіонерів обох згаданих орієнталістських формувань була і залишається характерною різка критика віровчення традиційних релігій. Вона виглядає досить контрастно на тлі поміркованого критицизму служителів та проповідників інших згаданих вище неорелігій опонентів із традиційних конфесій [5, с. 4]. Щодо форм місійної роботи структур рухів Дхарма Калькі та Сант Мат загалом, то тут є всі підстави вважати, що маємо справу навіть не з проблемою визначення меж свободи віросповідання або ж прозелітизму, а з фактом агресивного місіонерства з елементами психологічного тиску на adeptів, що не вписується в український суспільний контекст і мало б викликати рішучу правову протидію з боку держави [4, с. 85, 89].

По-друге, в обох випадках діяльність цих новітніх формувань роз починалася зі спроб замаскуватися під суто релігійну місійну роботу, що в умовах чинного законодавства практично виводить їх з-під контролю і державних правових інституцій, і органів місцевого самоврядування. Реєстрацію ж своїх статутів як релігійних організацій керівники обох згаданих вище неорелігійних структур уникають.

По-третє, залишаються суттєвими і правові труднощі, коли у відповідь на пропозиції представників органів місцевого самоврядування та відповідних правових державних структур привести свою діяльність у відповідність до чинного законодавства місіонери неорелігій обох громад разом із adeptами неодноразово переходили на напівлегальні форми роботи, проводячи богослужіння на квартирах одновірців. Тому будь-яке вивчення змісту їх діяльності науковцями та контроль за дотриманням установлених законом правил перебування у цих громадах іноземців-місіонерів, які прибувають в Україну за туристичними візами, практично неможливе.

Поряд зі згаданою проблематикою щодо згаданих орієнталістських формувань особливої уваги вимагає вивчення науковцями й діяльності окремих харизматичних структур, зорієнтованих на отримання за сприяння міжнародних організацій «наддержавних месіанських» прав і реалізацію програм, що межують із політичними і виходять за рамки чинного законодавства України. Характерною є позарелігійна практика таких харизматичних об'єднань, як «Посольство благословенного царства Божого для всіх народів» та «Нове покоління», очолюваних, відповідно, громадянами Нігерії та Латвії. Громади цих adeptів активно діють і на Волині. Водночас таке явище, як залучення до різних сфер релігійного життя малоконтрольованих державою фінансових потоків і факти їх «кришування» окремими політичними діячами, взагалі має непрогнозований за своїми наслідками характер.

«Розмитість» функцій державних структур у справах релігій, відстороненість органів місцевого самоврядування та правоохоронних структур від згаданих вище проблем призводить до дискредитації, керівниками деяких новітніх релігійних структур, широко декларованого в Україні принципу релігійної свободи, який вони «експлуатують» лише в інтересах своїх конфесій. Тому цю проблему потрібно розглядати не лише як потенційне продукування згаданих вище джерел конфліктності, а й у ширшому контексті – як загрозу національній безпеці України загалом.

Висновки. Ураховуючи наведені вище потенційно деструктивні фактори, пов'язані з особливостями діяльності окремих неорелігійних структур, якнайшвидшого розв'язання вимагає давно

обговорювана проблема розроблення перспективної державної політики щодо релігії та церкви у унесення відповідних змін чинний Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» [4, с. 89, 133].

Передовсім це стосується визначення, з урахуванням міжнародного досвіду, чітких функцій державних структур у справах релігій, без посередництва яких розв'язати проблеми багатоконфесійної України поки що неможливо. Актуальним є й запровадження типологічної градації у ставленні держави до наявних у її законодавчому полі релігійних організацій, прийнятої в інших країнах.

Правознавцям і науковцям варто також обговорити питання підняття кількісного цензу членів релігійних громад при реєстрації їхніх статутів, що позбавить релігійне середовище багатьох проблем віросповідної практики, унеможливить прояви білярелігійного авантюризму.

І це буде не чергова спроба обмеження вистражданих багатьма поколіннями віруючих норм релігійної свободи, а лише сприяння повній захищеності автохтонного, історичного та традиційного релігійного середовища України, досягнення його збалансованості та стабілізації. Водночас це посприє нормалізації діяльності тих новітніх релігійних формувань, які мають потенціал до подальшої адаптованості на теренах нашої держави.

Джерела та література

1. Бортніков В. І. Волинь на зламі століть (1989–2000) / В. І. Бортніков. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001.
2. Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні : наук. зб. – К. : [б. в.], 2001.
3. Релігія і закон: проблеми правового врегулювання державно-церковних відносин : зб. матеріалів. – К. : [б. в.], 2002.
4. Сучасна релігійність: зміст, стан, тенденції : наук. вид. – Л. : [б. в.], 2007.
5. Поточний архів сектора в справах релігій Волинської облдержадміністрації (1988–2008 роки).

Гулько Геннадій. Неорелигиозный сегмент на Волыне: история, современность и проблемы. В статті проаналізовані філософські основи специфіки та історії діючих неорелигіозних організацій в Волинській області, приведені дані об їх кількості, типології та структурі. Проаналізовано окремі крайні прояви в місіонерській та богослужбовій практиці. Представлено пропозиції по надлежащим изменениям в государственном законодательстве по делам религии.

Ключевые слова: конфессия, нерелигиозный структура, миссионер, миссионерская деятельность, адепт, источник конфликта, государственное законодательство.

Gulko Gennady. New Religious Segment on Volyn : History, Present and Challenges. The article focuses on the philosophical foundations of the specifics and history of new religious organizations operating in the Volyn region, the data on their number, typology and structure. Analyzed some extreme manifestations in missionary and liturgical practice, a number of them. Vysnovuyutsya proposals for appropriate changes in state law in matters of religion.

Key words: confession, non-religious structure, missionary, missionary activity, adept , a source of conflict, state law.

Стаття надійшла до редколегії
08.04.2013 р.

УДК 316.74 : 279.125 (477)

Ігор Дмитрук

Соціокультурна ідентичність українського п'ятидесятництва

У статті здійснено спробу проаналізувати соціокультурну ідентичність українського п'ятидесятництва, показати трансформаційні зміни українського п'ятидесятництва за останнє століття.

Ключові слова: п'ятидесятники, соціокультурність, українська ідентичність, протестантизм, гомілії, харизма.